

Nepaprastosios padėties įvedimo procedūra: praktika prieš teisinį reguliavimą?

Elena Masnevaitė

Socialinių mokslų daktarė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedros asistentė

Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva

Tel.: (+370 5) 236 6175

El. paštas: elena.masnevaite@tf.vu.lt

Audronė Gedmintaitė

Socialinių mokslų daktarė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedros lektorė

Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva

Tel.: (+370 5) 236 6175

El. paštas: audrone.gedmintaitė@tf.vu.lt

Vigita Vėbraitė

<https://orcid.org/0000-0003-4351-061X>

Socialinių mokslų daktarė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedros docentė

Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva

Tel.: (+370 5) 236 6170

El. paštas: vigita.vebraite@tf.vu.lt

„O tempora, o mores!“

M. T. Ciceronas

Įvadas

Šiuolaikinė Lietuva iki 2021 m. lapkričio mėn. nebuvo patyrusi, ką praktiškai reiškia specialusis nepaprastosios padėties teisinis režimas, kurio taikymo galimybė konstituciniu lygmeniu, atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, buvo įtvirtinta ne iš karto¹, o tik po pusantrų metų, t. y. 1992 m. spalio 25 d., priėmus Lie-

1 Lietuvos Respublikos Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme neįtvirtinta jokia nuostata dėl nepaprastosios padėties (žr. Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo“, 1990).

tuvos Respublikos Konstituciją (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1990). Lietuvos mokslininkai (kaip antai: Birmontienė, Miliuvienė, 2020, p. 7–22; Sinkevičius, 2013, p. 277–281; Vaičaitis, 2010, p. 26–39; Vaičaitis, 2020, p. 79–98; Vainorienė, 2014, p. 212–227; Vainorienė, 2016, p. 23–43; Vainorienė, 2018) konstitucinį nepaprastosios padėties institutą analizavo (ir objektyviai galėjo analizuoti) tik teoriniu aspektu pagal schemas „kaip turėtų būti, jeigu būtų“ ir „kaip būtų, jeigu būtų“, o Lietuvos rezidentai apie tai paprasčiausiai nesusimąstydavo, nes tokioms mintims kilti nebuvo pagrindo.

A. Vainorienė daktaro disertacijoje „Nepaprastosios padėties teisiniai pagrindai“, apgintoje 2018 m., pažymėjo, jog „[g]alima tik pasidžiaugti, kad Lietuvoje nuo nepriklausomybės atgavimo 1991 m. nepaprastoji padėtis nebuvo įvesta nė karto, tačiau, jeigu tam atsirastų pagrindas – svarbu, kad teisinis reguliavimas būtų nustatytas tinkamai“ (Vainorienė, 2018, p. 8). Laikai pasikeitė ir priešasčių džiaugtis nebeliko, įskaitant ir tai, kad praktikoje paaiškėjo, jog teisinis reguliavimas nustatytas ne visai tinkamai. Tai sudaro prielaidas valstybės valdžios institucijoms – turinčioms atitinkamus įgaliojimus skelbiant nepaprastą padėtį ir jų neturinčioms – improvizuoti, kad būtų pasiektas reikalingas rezultatas. Praktiniu požiūriu tai suprantama ir pateisinama. Situacija būna ekstraordinarinė ir reikalaujanti itin operatyvių ir veiksmingų sprendimų. Tačiau teisiniu požiūriu – ypač atsižvelgiant į tai, kad nepaprastosios padėties metu gali būti ir paprastai būna ribojamas kai kurios konstitucinės asmens teisės ir (ar) laisvės², – nei suprantama, nei pateisinama demokratinėje teisinėje valstybėje.

Šis straipsnis dėl ribotos jo apimties bus skiriamas daugiausia procedūrinių nuostatų skelbiant ar atšaukiant nepaprastą padėtį ir jų praktinio taikymo ypatumams aptarti³. Juo labiau kad šių nuostatų taikymo praktika iki šiol nebuvo nagrinėta. Ir tai yra suprantama, nes iki 2021 m. tokios praktikos paprasčiausiai nebuvo. Kaip ir kol kas dar nėra pradėta formuoti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – KT) jurisprudencija⁴ šiuo klausimu. Matyt, tai tik laiko klausimas.

- 2 Įvedus, *inter alia*, nepaprastą padėtį, laikinai gali būti apribojamos teisės ir laisvės, nurodytos Konstitucijos 22, 24, 25, 32, 35 ir 36 straipsniuose, t. y. privataus gyvenimo neliečiamumas, žmogaus būsto neliečiamumas, įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisvė, kilnojimosi laisvė, asociacijų laisvė ir susirinkimų laisvė. Praktika rodo, kad iki šiol įvedant nepaprastą padėtį buvo ribojamos šios konstitucinės teisės ir laisvės: privataus gyvenimo neliečiamumas (kartais; Konstitucijos 22 str.), įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisvė (visada; Konstitucijos 25 str.), kilnojimosi laisvė (kartais; Konstitucijos 32 str.) ir susirinkimų laisvė (visada; Konstitucijos 36 str.).
- 3 Atsižvelgiant į tai, kad šio straipsnio rengimo metu dar nebuvo jokios praktikos skelbiant ar atšaukiant nepaprastą padėtį pagal „naująją“ procedūrinę tvarką, ši „naujoji“ procedūrinė tvarka straipnyje aptariama tik bendrais bruožais.
- 4 Išimtinė KT kompetencija nagrinėti konstitucinės justicijos bylas dėl įstatymų ir kitų Seimo aktų atitikties Konstitucijai įtvirtinta Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalyje. Oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje ji buvo patikslinta ir detalizuota. Pagal Konstituciją KT turi išimtinę kompetenciją tirti ir spręsti, ar bet kuris Seimo aktas (jo dalis) neprieštarauja bet kuriam aukš-

Konstitucinis ir teisinis administracinis reguliavimas. Banalu, bet ar tikrai?

Tradiciškai vieno iš specialiųjų teisinių režimų – nepaprastosios padėties – institutas pirmiausia įtvirtintas Konstitucijoje. Tam yra skirtos Konstitucijos 67 straipsnio 20 punkto⁵, 84 straipsnio 17 punkto⁶, 111 straipsnio 3 dalies⁷, 144 straipsnio⁸, 145 straipsnio⁹ ir 147 straipsnio 2 dalies¹⁰ nuostatos. Daugiau ar mažiau panašiai nepaprastoji padėtis konstitucionalizuota ir daugelio demokratinių Europos valstybių konstitucijose (žr. plačiau: Vainorienė, 2018, p. 160–185).

Pagal Konstituciją nepaprastoji padėtis visoje valstybės teritorijoje ar jos dalyje gali būti įvedama tais atvejais, kai valstybėje, t. y. Lietuvos Respublikoje, iškyla grėsmė konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai (144 str. 1 d.).

Nepaisant to, kad Konstitucija įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d., įstatymų leidėjas priimti įstatymą, reguliuojantį nepaprastąją padėtį, – Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymą (Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas, 2002) – prisiruošė tik beveik po 10 metų, t. y. 2002 m. birželio mėn.

Šiame įstatyme buvo apibrėžta nepaprastosios padėties sąvoka, nepasikeitusių iki šiol. Kaip tai numatyta Nepaprastosios padėties įstatymo 2 straipsnio 1 da-

tesnės galios teisės aktui, *inter alia*, (ir pirmiausia) Konstitucijai, o būtent: ar bet kuris Seimo poįstatyminis teisės aktas (jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams, Seimo statutui (žr. KT 2006 m. kovo 28 d. nutarimą).

- 5 Konstitucijos 67 straipsnio 20 punkte įtvirtinta, kad Lietuvos Respublikos Seimas įveda, *inter alia*, nepaprastąją padėtį.
- 6 Konstitucijos 84 straipsnio 17 punkte numatyta, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka ir atvejais skelbia nepaprastąją padėtį ir pateikia šį sprendimą tvirtinti artimiausiam Seimo posėdžiui.
- 7 Konstitucijos 111 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad teismai su ypatingais įgaliojimais taikos metu Lietuvos Respublikoje negali būti steigiami.
- 8 Pagal Konstitucijos 144 straipsnį tuo atveju, jeigu Valstybėje iškyla grėsmė konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai, Seimas gali visoje valstybės teritorijoje ar jos dalyje įvesti nepaprastąją padėtį, kurios trukmė – iki šešių mėnesių (1 d.). Tarp Seimo sesijų neatidėliotinais atvejais tokį sprendimą turi teisę priimti Respublikos Prezidentas, kartu šaukdamas neeilinę Seimo sesiją svarstyti šio klausimo; Seimas patvirtina arba panaikina Respublikos Prezidento sprendimą (2 d.). Nepaprastąją padėtį reguliuoja įstatymas (3 d.).
- 9 Konstitucijos 145 straipsnyje nustatyta, kad įvedus, *inter alia*, nepaprastąją padėtį, laikinai gali būti apribojamos teisės ir laisvės, nurodytos Konstitucijos 22, 24, 25, 32, 35 ir 36 straipsniuose. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos administracinių teismų praktikoje pateiktas susijęs išaiškinimas dėl leistinų žmogaus teisių ir laisvių ribojimų masto, akcentuojant, kad pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 145 straipsnį teisė kreiptis į teismą negali būti laikinai apribota net įvedus, *inter alia*, nepaprastąją padėtį (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis administracinėje byloje; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje).
- 10 Konstitucijos 147 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad, *inter alia*, nepaprastosios padėties metu Konstitucija negali būti taisoma.

lyje, nepaprastoji padėtis – tai ypatingas teisinis režimas valstybėje ar jos dalyje, leidžiantis taikyti Konstitucijoje ir Nepaprastosios padėties įstatyme nustatytus laikinus naudojimosi fizinių asmenų teisėmis ir laisvėmis apribojimus ir laikinus juridinių asmenų veiklos apribojimus.

Šio įstatymo paskirtis buvo apibrėžta taip: šis įstatymas nustato nepaprastosios padėties įvedimo pagrindus ir tvarką, laikiną fizinių asmenų naudojimosi teisėmis ir laisvėmis apribojimą, laikiną juridinių asmenų veiklos apribojimą, laikinus valstybės ir savivaldybių institucijų įgaliojimus nepaprastosios padėties metu, taip pat šių institucijų veiklos teisėtumo kontrolę ir nepaprastosios padėties atšaukimo tvarką (1 str.).

Nepaprastosios padėties įstatymo paskirtis nebuvo koreguota, nors įvairios intervencijos į šį įstatymą buvo darytos 18 kartų. Apskritai susidaro įspūdis, kad šis įstatymas buvo priimtas tik tam, kad būtų priimtas, nes to reikalavo atitinkamos Konstitucijos nuostatos¹¹. Kai kurios šiame įstatyme įtvirtintos nuostatos, kaip matysime toliau, yra dviprasmiškos, o pats jame nustatytas teisinis reguliavimas kiek fragmentiškas.

Kad ir nelabai gausi šio įstatymo aiškinimo ir taikymo praktika, tačiau netgi tiek, kiek jos yra (turint omenyje, kad kol kas nėra jokios KT jurisprudencijos šiuo klausimu), leidžia identifikuoti tam tikrus probleminius aspektus. Detales, apie kurias nebuvo pagalgvota priimant Nepaprastosios padėties įstatymą, nes labai panašu į tai, kad tuo metu, t. y. 2002 m., nebuvo tikimasi, kad jo apskritai kada nors prireiks.

Naujas formas 2021–2022 m. įgijęs geopolitinis kontekstas pakeitė ir nacionalinę, ir tarptautinę situaciją iš esmės, tačiau didelės įtakos Nepaprastosios padėties įstatyme įtvirtintam teisiniam reguliavimui nepadarė. O ir šio įstatymo „kapitalinis remontas“ po to, kai 2012 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas (Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas, 2012), kurio 2 straipsnio 1 dalies 9 punktu į Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašą buvo įrašytas Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties konstitucinis įstatymas¹², nebebus toks paprastas¹³. Beje, kol kas jis ir neplanuojamas.

Iki 2015 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos Seimo statute (Lietuvos Respublikos Seimo statutas, 1994) tebuvo viena nuostata dėl nepaprastosios padėties, o konkrečiai – iš Konstitucijos perkeltas draudimas keisti Konstituciją, *inter alia*, nepaprastosios padėties metu (169 str. 5 d.). Seimo statutą papildžius dvidešimt

11 Tą patvirtina ir Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo projekto Nr. IXP-1428 aiškinamojo rašto teiginiai.

12 Įdomu tai, kad į šį sąrašą nėra įtrauktas Lietuvos Respublikos karo padėties konstitucinis įstatymas.

13 Atsakymą į klausimą „kodėl?“ galima rasti KT 2020 m. liepos 30 d. nutarime.

devintuoju¹ skirsniu „Seimo nutarimų dėl mobilizacijos skelbimo, nepaprastosios padėties, karo padėties įvedimo ar ginkluotųjų pajėgų panaudojimo projektų svarstymas. Seimo veikla paskelbus mobilizaciją ar įvedus karo padėtį“ (Lietuvos Respublikos Seimo statutas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 papildymo dvidešimt devintuoju¹ skirsniu“, 2015), Seimo statute, be kita ko, buvo nustatyta ir Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų svarstymo ir priėmimo tvarka (186² str.). Kitaip tariant, pagaliau ir Seimo statute buvo įtvirtinta konstitucinio nepaprastosios padėties elemento – nepaprastosios padėties įvedimo procedūros¹⁴ – dalis.

Šios Seimo statuto pataisos projekto autoriai nurodė, kad jų inicijuojama pataisa buvo siekiama, *inter alia*, detalizuoti sprendimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo priėmimo Seime procedūrinius klausimus, taip pat išlaikyti vientisą reglamentavimą šias situacijas reglamentuojančiuose teisės aktuose (Lietuvos Respublikos Seimo statuto „Dėl Seimo statuto Nr. I-399 papildymo dvidešimt devintuoju¹ skirsniu“ ir su juo susijusių įstatymų projektų Nr. XIIP-2800–XIIP-2803 aiškinamasis raštas, 2015). Vis dėlto Seimo koridoriuose kalbama, kad tikroji sumanymo keisti Seimo statutą priežastis buvo Rusijos Federacijos 2014 m. įvykdyta Krymo okupacija ir aneksija.

Dar, anot šios Seimo pataisos projekto autorių, aptariamas Seimo statuto papildymas turėjo pirmiau minėtą procedūrą padaryti aiškesnę ir efektyviau įgyvendinamą (žr. plačiau: Vainorienė, 2018, p. 255–294). Praktiniai rezultatai rodo priešingą efektą¹⁵. Kitaip tariant, žanro klasika: norėta kaip geriau, o išėjo kaip visada. Štai šis „paradoksas“ ir nusipelnė platesnės analizės. Tačiau prieš tai dar trumpai aptarsime nepaprastosios padėties įvedimo Lietuvos Respublikoje faktologiją.

Šešios nepaprastosios padėtyys Lietuvos Respublikoje¹⁶

2021–2022 m. laikotarpiu nepaprastoji padėtis Lietuvos Respublikoje buvo įvesta dėl dviejų skirtingų faktinių situacijų, kurios neabejotinai yra susijusios.

Pirmoji situacija – Baltarusijos režimo Lietuvos Respublikoje ir kitose kaimyninėse Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse vykdyta hibridinė ata-

14 Apie konstitucinius nepaprastosios padėties elementus žr. plačiau: Vainorienė, 2018, p. 255–294.

15 Reikia pažymėti, kad 2022 m. birželio 30 d. įsigaliojo Seimo statuto pataisa, kurios projekto autorių viena iš intencijų, įvertinus besiformuojančią procedūrinę praktiką, – šios procedūros aiškumas. Kartu buvo siekiama priartinti teisinį reguliavimą prie procedūrinės praktikos. Ar tai pavyko, galėsime įvertinti 2022 m. rudenį, jeigu Seimas nuspręs iš naujo įvesti nepaprastąją padėtį.

16 Laikotarpiu nuo 2021 m. lapkričio mėn. iki 2022 m. birželio mėn. nepaprastoji padėtis Lietuvoje buvo įvesta (paskelbta) šešis kartus.

ka, pasireiškusi masinio užsieniečių antplūdžio į ES organizavimu¹⁷. Šiuo atveju nepaprastoji padėtis buvo įvesta dalyje Lietuvos Respublikos teritorijos, ji galiojo nuo 2021 m. lapkričio 10 d. 00.00 val. iki 2021 m. gruodžio 9 d. 24.00 val. ir nuo 2021 m. gruodžio 10 d. 00.00 val. iki 2022 m. sausio 14 d. 24.00 val., t. y. be pertraukos, nors Seimo sprendimas dėl nepaprastosios padėties įvedimo, reaguojant į Baltarusijos režimo neteisėtus veiksmus, buvo įformintas dviem atskirais nutarimais (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2021a; Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2021b).

Antroji situacija – Rusijos Federacijos 2022 m. vasario 24 d. pradėta karinė agresija Ukrainos atžvilgiu. Šiuo atveju nepaprastoji padėtis Respublikos Prezidento dekretu nuo 2022 m. vasario 24 d. 13.00 val. iki 2022 m. kovo 10 d. 24.00 val. buvo paskelbta visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje (Lietuvos Respublikos Prezidento dekretas „Dėl nepaprastosios padėties paskelbimo“, 2022 (toliau – 2022 m. vasario 24 d. dekretas Nr. 1K-872)). Tą pačią dieną Seimas susirinko į neeilinę Seimo sesiją ir patvirtino Respublikos Prezidento sprendimą paskelbti nepaprastąją padėtį dekretu nustatytomis sąlygomis (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimo paskelbti nepaprastąją padėtį patvirtinimo“, 2022), t. y. nepasinaudodamas Seimui numatyta teise tvirtinant Respublikos Prezidento sprendimą įvesti nepaprastąją padėtį, atitinkamai pakeisti dekreto, kuriuo įformintas toks sprendimas, nuostatas (Nepaprastosios padėties įstatymo 6 str. 2 d.).

Dėl tebetrunkančios Rusijos Federacijos karinės agresijos Ukrainos atžvilgiu Seimas su vienos dienos pertrauka¹⁸ nepaprastąją padėtį visoje Lietuvos Res-

17 Seimo 2021 m. lapkričio 9 d. nutarimo Nr. XIV-617 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ preambulėje nurodoma, jog atsižvelgiama, *inter alia*, į valstybėje dėl masinio užsieniečių antplūdžio susidariusią kritinę situaciją, dėl kurios buvo paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija, bei į tai, kad Europos Komisijos Pirmininkas 2021 m. rugsėjo 15 d. savo metiniame pranešime migrantų iš trečiųjų šalių panaudojimą pripažino Baltarusijos režimo vykdoma hibridine ataka, kuria siekiama destabilizuoti ES, o Europos Parlamentas 2021 m. spalio 7 d. rezoliucijoje yra pareiškęs, kad žmonių panaudojimas neteisėtiems tikslams ir Baltarusijos valstybės remiamas neteisėtas sienos kirtimas yra hibridinio karo forma, kuria siekiama įbauginti ir destabilizuoti ES. Kartu įvertinama tai, kad siekiant išvengti valstybėje kylančios grėsmės visuomenės rimčiai būtina imtis papildomų priemonių. Įdomu pažymėti ir tai, kad su nagrinėjama situacija susijusioje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo inicijuotoje byloje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Vyriausybė teikė argumentus, kuriuos Europos Sąjungos Teisingumo Teismas suprato kaip rėmimąsi išskirtine situacija, susiklosčiusia dėl migrantų antplūdžio, tačiau nepažino jos galinčia pateisinti Europos Sąjungos veikimo sutartyje įtvirtintos bendros išimties, susijusios su viešąja tvarka ar visuomenės saugumu, aiškinamos siaurai, taikymą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2022 m. vasario 2 d. nutartis dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2022 m. birželio 30 d. prejudicinis sprendimas, p. 92).

18 Tai joks atsitiktinumas, tačiau apie tai kiek vėliau.

publikos teritorijoje „tęse“¹⁹ nuo 2022 m. kovo 11 d. 00.00 val. iki 2022 m. balandžio 20 d. 24.00 val., nuo 2022 m. balandžio 22 d. 00.00 val. iki 2022 m. birželio 29 d. 24.00 val. ir nuo 2022 m. birželio 30 d. 00.00 val. iki 2022 m. rugsėjo 15 d. 24.00 val. (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022a; Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022b; Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022c).

Paminėtina ir tai, kad Lietuvoje nebuvo rimtų ketinimų įvesti nepaprastąją padėtį dėl kilusios COVID-19 pandemijos. Daugelyje valstybių būtent ši sveikatos krizė buvo pagrindas skelbti nepaprastąją padėtį ir tokiu būdu riboti tam tikras konstitucines asmenų laisves ir teises. Tokia situacija buvo, pavyzdžiui, ir Latvijoje (*Ministru kabineta rīkojums Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu*, 2021). Kai kurie mokslininkai teigia, kad nežinia dėl COVID-19 lēmė, jog nepaprastosios padėties paskelbimas, atšaukimas ir pakartotinis paskelbimas tapo nauja realybe (angl. *the new normal*) daugelyje pasaulio valstybių²⁰. Lietuva nebuvo viena iš šių valstybių, tačiau gyvenimo *the new normal* sąlygomis taip pat neišvengė – dėl pirmiau nurodytų aplinkybių.

Labai trumpai apie skirtinguose teisės aktuose vartojamą skirtingą terminiją

Konstitucijoje numatyta, kad Seimas įveda nepaprastąją padėtį, o Respublikos Prezidentas – ją skelbia (67 str. 20 p., 84 str. 17 p., 144 str. 1 ir 2 d.). Taip pat Konstitucijos 145 straipsnyje nustatyta, kad įvedus, *inter alia*, nepaprastąją padėtį, laikinai gali būti apribojamos teisės ir laisvės, nurodytos Konstitucijos 22, 24, 25, 32, 35 ir 36 straipsniuose. Vertinant semantiškai, žodžiai „įvesti“ ir „paskelbti“, vartojami specialiąja prasme, yra sinonimai. Taigi problemos nėra.

Nepaprastosios padėties įstatyme, be kita ko, nustatyti nepaprastosios padėties įvedimo ir atšaukimo pagrindai, tam tikri su tuo susiję procedūriniai aspektai (pavyzdžiui, 3 ir 9 str.). Pagal Seimo statutą nepaprastoji padėtis galėjo ir tebegali būti įvedama arba atšaukiama (skirtingų redakcijų 186² str. 1 d.). Konstitucijoje *expressis verbis* tokia teisinė situacija kaip nepaprastosios padėties atšaukimas neįvardijama. Tačiau ir šiuo atveju problemos nėra, nes Konstitucijoje yra nustatytas

19 Iš tikrųjų kiekvieną kartą įvesdavo iš naujo. Taigi ir šiuo atveju buvo priimti atskiri Seimo nutarimai, kurių iš viso buvo trys, iš kurių vienas buvo priimtas tą dieną, kai ankstesniu Seimo nutarimu įvesta nepaprastoji padėtis jau buvo pasibaigusi. Plačiau apie tai – taip pat šiek tiek vėliau.

20 Ir ilgas demokratijos tradicijas turinčios šalys, ir besivystančios valstybės turėjo per kelias naktis įvesti konstitucinius ribojimus (žr. plačiau: Webber, 2020, p. 182).

ne tik eksplisicitinis, bet ir implicitinis teisinis reguliavimas, o šis konkretus atvejis – puikus to pavyzdys²¹.

Kartu pažymėtina ir tai, kad visuminis konstitucinis reguliavimas, kaip antai Konstitucijos 5 straipsnio 2 ir 3 dalys, konstituciniai atsakingo valdymo ir teisinės valstybės principai, Konstitucijos 145 straipsnis, kuriuo remiantis nepaprastosios padėties metu leidžiama riboti kai kurias konstitucines žmogaus teises ir laisves, suponuoja, kad pagal Konstituciją tokios situacijos, kai specialusis teisinis režimas, t. y. nepaprastoji padėtis, tęsiasi, nepaisant to, kad pagrindas jį įvesti išnyko, yra netoleruotinos.

Grįžtant prie praktinių dalykų, atskirai paminėti verta tą aplinkybę, kad 2021–2022 m. Seimas nė karto nepriėmė sprendimo atšaukti nepaprastąją padėtį. Galima daryti kelias prielaidas dėl priežasčių. Pirmoji yra elementari: nebuvo tokios situacijos, kurią Seimas kvalifikuotų kaip pagrindą nepaprastajai padėčiai atšaukti²². Antroji galėtų būti įvardijama kaip Seimo sąmoningai pasirinkta strategija nepaprastąją padėtį įvesti ne maksimaliam 6 mėn. terminui (Konstitucijos 144 str. 1 d.), o „mažesnėmis porcijomis“, t. y. nuo vieno iki dviejų su puse mėnesių.

Viena vertus, tai yra patogu, nes, pasikeitus daliai aplinkybių, Seimo nutarimu dėl nepaprastosios padėties įvedimo nustatytus konstitucinių asmens teisių ir laisvių apribojimus ir (ar) jame numatytas nepaprastąsias priemones gali reikėti peržiūrėti, kai kurių atsakyti arba, priešingai, papildant naujais. Antra vertus, tokia praktika nelabai koreliuoja su konstituciniais teisinio tikrumo ir teisinio aiškumo imperatyvais.

Būtina aptarti ir kiek kitokį atvejį. Kaip minėta, 2022 m. balandžio 21 d. buvo padaryta vienos dienos nepaprastosios padėties „pauzė“. Iš pirmo žvilgsnio toks Seimo sprendimas gali pasirodyti visiškai neracionalus ir netgi neatsakingas, nes nepaprastosios padėties įvedimo pagrindas (Rusijos Federacijos karinė agresija

- 21 Pagal analogiją būtų galima remtis KT suformuota oficialiąja konstitucine doktrina dėl Konstitucijos 122 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių ta apimtimi, kuria KT išaiškino, jog, nepaisant to, kad jose nėra *expressis verbis* paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir kitų teismų, turinčių skyrius, skyrių pirmininkai bei kitų teismų pirmininkų pavaduotojai, nereiškia, kad jų skyrimo ar atleidimo procedūra yra kitokia, nei nurodyta Konstitucijos 122 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse (žr., pavyzdžiui, KT 2006 m. gegužės 9 d. nutarimą; KT 2016 m. gegužės 16 d. sprendimą).
- 22 Nors reikia pripažinti, kad ir Konstitucijos 144 straipsnio 1 dalies formuluotė „[jeigu] Valstybėje iškyla grėsmė konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai“ ir Nepaprastosios padėties įstatymo 3 straipsnio 1 dalies formuluotė „[n]epaprastoji padėtis gali būti įvedama, kai dėl valstybėje susidariusios ekstremalios situacijos ar krizės kyla grėsmė Lietuvos Respublikos konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai ir šios grėsmės neįmanoma pašalinti nepanaudojus Konstitucijoje ir šiame įstatyme nustatytų nepaprastųjų priemonių“ nėra labai konkrečios, todėl – pakankamai talpios, taigi ir įvairiai interpretuojamos.

ja Ukrainos atžvilgiu) nebuvo išnykęs, t. y. grėsmė Lietuvos Respublikos nacionaliam saugumui nebuvo sumažėjusi²³.

Taip, atsižvelgus į Konstitucijos 147 straipsnio 2 dalį, draudžiančią taisyti Konstituciją, *inter alia*, nepaprastosios padėties metu, buvo pasielgta dėl absoliučiai pragmatiškų priežasčių, t. y. siekiant:

- 1) priimti vadinamąsias Konstitucijos pataisas dėl tiesioginių merų rinkimų, kurių nesant, nebuvo galima priimti susijusių teisės aktų (kaip antai, Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo (Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas, 2022), Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymo²⁴ ir t. t.) ar jų koreguoti (pavyzdžiui, nauja redakcija išdėstyti Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 2022) ir t. t.); siekiant išlaikyti senąją tiesioginių merų rinkimų tvarką per 2023 m. savivaldybių tarybų rinkimus po to, kai KT 2021 m. balandžio 19 d. nutarimu²⁵ pripažino, kad ji prieštarauja Konstitucijai, visa tai padaryti buvo būtina;
- 2) pagaliau įgyvendinti Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 6 d. sprendimą byloje *Paksas prieš Lietuvą*, kuriam Europos Tarybos Ministrų Komitetas jau kurį laiką taikė sustiprintą vykdymo priežiūrą;
- 3) sumažinti pasyviosios Seimo rinkimų teisės amžiaus cenzą iki 21 m.

2022 m. balandžio 21 d. minėtos Konstitucijos pataisos (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 56 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2022; Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2022; Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67, 119, 122, 124, 141 ir 143 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2022) buvo priimtos. Daugiau tą dieną Lietuvoje nieko reikšmingo, juolab dramatiško, neįvyko.

23 Viešumoje buvo ir tokių pasvarstymų, kad nepaprastoji padėtis apskritai nereikalinga, jeigu daromos jos pertraukos (kad ir vienos dienos) (žr., pavyzdžiui, Ilgauskas, A. Nepaprastos padėties „pertrauka“ reiškia...).

24 Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymas buvo priimtas, tačiau Respublikos Prezidentas jį grąžino Seimui pakartotinai svarstyti (žr. Lietuvos Respublikos Prezidento nepasirašytą Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymą, 2022; Lietuvos Respublikos Prezidento dekretą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymo Nr. XIV-1328 grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“, 2022).

25 Šis KT nutarimas Teisės aktų registre bus oficialiai paskelbtas 2023 m. gegužės 3 d.

Atitinkamos Seimo statuto nuostatos ir improvizuotas jų taikymas

Visi minėti Seimo sprendimai dėl nepaprastosios padėties įvedimo (Respublikos Prezidento sprendimo paskelbti nepaprastąją padėtį patvirtinimo) buvo priimti vadovaujantis tuo metu galiojusios redakcijos (nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2022 m. birželio 29 d. įskaitytinai) Seimo statuto 186² straipsniu, kurio turinys, kiek tai susiję su nepaprastosios padėties klausimais, buvo toks:

„186² straipsnis. Seimo nutarimų dėl <...> nepaprastosios padėties <...> įvedimo <...> projektų svarstymas ir priėmimas

1. Seimo nutarimų projektus dėl <...> nepaprastosios padėties <...> įvedimo ar atšaukimo, <...> įgyvendinant Seimo įgaliojimus, numatytus Konstitucijos <...> 144 straipsnio 1 dalyje, rengia ir teikia Seimo Pirmininkas arba jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas.
2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyti Seimo nutarimų projektai į Seimo posėdžių darbotvarkę Seimo valdybos arba Seimo Pirmininko siūlymu įtraukiami prioriteto tvarka ir svarstomi ypatingos skubos tvarka. Šiems nutarimų projektams svarstyti pagrindinis komitetas neskiriamas.
3. Pertraukos šių Seimo nutarimų projektų svarstymo metu nedaromos. Seimo narių siūlymai dėl jų neteikiami ir nesvarstomi.
4. Priimti Seimo nutarimai dėl <...> nepaprastosios padėties įvedimo ar atšaukimo <...> oficialiai skelbiami ir įsigalioja Teisėkūros pagrindų įstatyme nustatyta tvarka.
5. Šio straipsnio 2, 3 ir 4 dalių nuostatos taikomos ir Seimo nutarimams, kuriais pagal Konstitucijos <...> 144 straipsnio 2 dalį patvirtinami ar panaikunami Respublikos Prezidento sprendimai.“

Pirmoji improvizacija buvo susijusi su Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų rengimu. Nepaisant to, kad Seimo statute buvo aiškiai numatyta, jog tokių Seimo nutarimų projektus rengia Seimo Pirmininkas arba jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas, visais atvejais faktiškai tai darė Lietuvos Respublikos Vyriausybė (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“, 2021a; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“, 2021b; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“, 2022a; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“, 2022b; Lietuvos Respublikos Vy-

riausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“, 2022c).

Savaime tai nėra kažkoks kriminalas, bet klausimų gali kilti – ypač turint omenyje, kad nei Konstitucijoje, nei Nepaprastosios padėties įstatyme, nei Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatyme (Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, 1994), nei kituose įstatymuose nėra nustatyti jokie tam reikalingi Vyriausybės įgaliojimai. Būtų galima daryti prielaidą, kad Vyriausybė, kaip vienas iš subjektų, turinčių įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, tokiu būdu ją pagal savo kompetenciją įgyvendino, bet, kaip įsitikinsime netrukus, – irgi ne, nepaisant to, kad atitinkamuose nutarimuose Vyriausybė daro nuorodą į Vyriausybės įstatymo 20 straipsnį²⁶, o konkrečiai – jo antrąją dalį, kurioje, *inter alia*, nurodoma, kad Vyriausybė dėl Seimui teikiamų Seimo nutarimų projektų priima nutarimą.

Štai čia prasideda antroji improvizacija. Kaip minėta, tuo metu galiojusios redakcijos Seimo statuto 186² straipsnio 1 dalyje, be kita ko, numatyta, kad Seimo nutarimų projektus dėl nepaprastosios padėties įvedimo, įgyvendinant Seimo įgaliojimus, numatytus Konstitucijos 144 straipsnio 1 dalyje²⁷, rengia ir teikia Seimo Pirmininkas arba jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas. Akivaizdu, kad Vyriausybė nėra nei Seimo Pirmininkas, nei Seimo Pirmininko pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas. Akivaizdu ir tai, kad Vyriausybė neįgyvendina jokių Seimo įgaliojimų, numatytų Konstitucijoje ar įstatymuose. Galiausiai akivaizdu tai, kad Vyriausybė negali perimti paminėtų subjektų įgaliojimų, nes būtų pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas. Neakivaizdu tik tai, kad Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų „teikimo Seimui“ procedūra pasibaigia Vyriausybėje. Ir štai kokių būdu.

Vyriausybė, priimdama visus savo nutarimus „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“, pritarė Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektui ir kreipėsi „<...> į Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininką su prašymu, vadovaujantis Seimo statuto 186² straipsniu, kiek įmanoma skubiau teikti Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ pro-

26 Šiame straipsnyje, pavadinimu „Vyriausybės įstatymų leidybos iniciatyvos teisė“ įtvirtinta, kad Vyriausybė turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę Seime (1 d.) ir kad Vyriausybė dėl Seimui teikiamų įstatymų ar Seimo nutarimų projektų priima nutarimą. Svarstant šiuos projektus Seime, Vyriausybei atstovauja Ministras Pirmininkas, Vyriausybės įgaliotas ministras, o šiam negalint – Vyriausybės įgaliotas viceministras (2 d.).

27 Norėtūsi atkreipti dėmesį į tai, kad pagal šią nuostatą Seimo Pirmininkas ar jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas, rengdami ir teikdami Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektus, įgyvendina Seimo įgaliojimus, numatytus Konstitucijos 144 straipsnio 1 dalyje. Tiek Vyriausybė nėra nei Seimo Pirmininkas, nei jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas, tiek ir Seimo Pirmininkas ar jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas nėra Seimas ir jokių Seimo, kaip Tautos atstovybės ir kolegialios institucijos, įgaliojimų neįgyvendina ir negali įgyvendinti.

jektą <...>“. Taigi šių niekaip teisiniu požiūriu neįpareigojančių Vyriausybės nutarimų adresatas yra ne Seimas, o Seimo Pirmininkas. Taip pat šiais Vyriausybės nutarimais nėra (ir negali būti) įforminamas Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projekto teikimas Seimui.

Tai, kad tokia procedūra nebuvo numatyta jokiame teisės akte, nesutrukdė susiformuoti tokiai kiek egzotiškai praktikai, kuri ir dėl netikėtumo elemento, ir dėl procedūrinės patirties įvedant nepaprastąją padėtį stokos kurį laiką buvo toleruojama²⁸.

Grįžtant prie Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų rengimo, tikrai galima suprasti ir pateisinti, kodėl juos rengė Vyriausybė, kuriai Konstitucijos 94 straipsnio 1 punkte pavedama tvarkyti krašto reikalus, saugoti Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoti saugumą ir viešąją tvarką. Bet kodėl 2015 m. kovo 24 d. įsigaliojusios Seimo statuto pataisos projekto autoriai nusprendė, kad tokio pobūdžio Seimo nutarimų projektus turi rengti Seimo Pirmininkas ar jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas, kurie pagal savo kompetenciją ir atliekamas funkcijas nedisponuoja ir negali disponuoti visa Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties paskelbimo projektui parengti reikalinga informacija, – istorija nutyli.

Atėjo laikas aptarti ir trečiąją improvizaciją. Seimo Pirmininkas, manydamas, kad Vyriausybės pasiūlymas įvesti nepaprastąją padėtį yra pagrįstas, Vyriausybės parengtus ir Seimo Pirmininkui pateikti Seimui pasiūlytus Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektus su korekcijomis²⁹ Seimui teikdavo kaip jų rengėjas, nurodydamas, kad jų iniciatorius yra Vyriausybė³⁰.

- 28 Seimo Pirmininkas 2022 m. balandžio 6 d. užregistravo Lietuvos Respublikos Seimo statuto „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 186^a straipsnio ir dvidešimt devintojo¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo“ projektą Nr. XIVP-1489. 2022 m. birželio 17 d. buvo užregistruota antroji šio projekto versija – Nr. XIVP-1489(2). Pastaroji ir buvo priimta.
- 29 Seimo Pirmininkas ar jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas neturi pareigos koreguoti Vyriausybės parengto Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projekto. Žr. Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą Nr. XIVP-1083; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą Nr. XIVP-1188; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą Nr. XIVP-1188(2); Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą Nr. XIVP-1384; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą Nr. XIVP-1384(2); Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą Nr. XIVP-1577; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą Nr. XIVP-1856.
- 30 Žr. Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1083 aiškinamąjį raštą; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1188 aiškinamąjį raštą; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1188(2) aiškinamąjį raštą; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1384 aiškinamąjį raštą; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1577 aiškinamąjį raštą; Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1856 aiškinamąjį raštą. Beje, pastarajame nurodoma, kad Seimo nutarimo projekto rengėjai buvo du – Seimo Pirmininkas ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija.

Kodėl Seimo Pirmininkas, prieš teikdamas Seimui Vyriausybės parengtą Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektą, jį paprastai pakoreguodavo? Tai lėmė kelios priežastys, o konkrečiau – kai kurie nepaprastosios padėties įvedimo procedūros teisinio reguliavimo niuansai.

Pirmasis jau buvo šiek tiek aptartas, tik kitu aspektu. Pagal tuo metu galiojusį teisinį reguliavimą Vyriausybė nebuvo vienas iš subjektų, formaliai turinčių (galinčių) dalyvauti nepaprastosios padėties įvedimo procedūroje, atitinkamai nebuvo ir negalėjo būti jokio formalaus Vyriausybės faktiškai rengiamu Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektu siūlomo nustatyti teisinio reguliavimo derinimo su Seimo Pirmininku (ar jo pareigas laikinai einančiu Seimo Pirmininko pavaduotoju), kuris turi išimtinis įgaliojimus tokį Seimo nutarimo projektą teikti Seimui, mechanizmo.

Nesant tokio mechanizmo, kuris formalizuotų Vyriausybės (ar jos įgaliotos ministerijos), rengiančios Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektą, tarpinstitucinį bendradarbiavimą su Seimo Pirmininku ar jo pareigas laikinai einančiu Seimo Pirmininko pavaduotoju, mažesne ar didesne apimtimi vyko neformalus tarpinstitucinis bendradarbiavimas, tačiau tik tada, kai tokio Seimo nutarimo projektas iš esmės jau būdavo parengtas. Kitaip tariant, Seimo Pirmininkas „įsijungdavo“ į Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties paskelbimo projekto rengimo procesą tik galutiniame jo etape, kai jau būdavo gana sudėtinga teikti ne vien techninius pasiūlymus, nes tokios neordinarinės situacijos, kaip kad, pavyzdžiui, Rusijos Federacijos karinė agresija Ukrainos atžvilgiu, reikalauja itin operatyvių sprendimų. Ką jau kalbėti apie tai, kad tokie Seimo Pirmininko pasiūlymai Vyriausybės niekaip neįpareigoja jų svarstyti ir į juos atsivėlgti.

Antrasis yra susijęs su tuo, kad pagal tuo metu galiojusias Seimo statuto nuostatas joks Seimo narys, kuris nėra Seimo Pirmininkas ar laikinai jo pareigas einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas, jeigu Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektą Seimui teikia jis, nei vienasmeniškai, nei grupėje su kitais Seimo nariais, nei per atitinkamą Seimo komitetą formaliai neturėjo teisės net bandyti daryti įtaką tokio Seimo nutarimo projekto turiniui.

Seimo statute numatyta, kad tokiems Seimo nutarimų projektams svarstyti pagrindinis komitetas neskiriamas, o Seimo narių pasiūlymai dėl jų neteikiami ir nesvarstomi (186² str. 2 ir 3 d.). Tai reiškė, kad Seimas Seimo narių asmenyse balsuodavo už tokio turinio Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektą, kokį Seimui pateikė Seimo Pirmininkas.

Vertinant praktiniu požiūriu, tokius procedūrinius ribojimus galima suprasti ir iš dalies pateisinti: kuo daugiau subjektų, turinčių įgaliojimus daryti ar bandyti daryti įtaką tokio pobūdžio teisės akto projekto turiniui, tuo didesnis „balaganas“, o kaip tik jam, kuris iš esmės yra ne kas kita kaip parlamentinės demokratijos apraiška, atitinkamose ekstraordinarinėse situacijose nelabai yra laiko, nes grėsmė valstybės nacionaliniam saugumui būna ir akivaizdi, ir reali.

Antra vertus, galima visai pagrįstai kelti klausimą, ar tikrai tokie procedūriniai ribojimai dera su Seimo nario kaip Tautos atstovo statusu ir atitinkamai konstituciniu Seimo nario laisvo mandato principu, nes Seimo nariai, balsuodami už Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektą, turi tik dvi alternatyvas: pritarti jam arba ne (tais atvejais, kai Seimo nariai susilaiko, jų balsai skaičiuojami „prieš“).

Tokie procedūriniai ribojimai (ypač Seimo nutarimo projekto svarstymo Seimo komitete atsisakymas) taip pat eliminavo galimybę svarstymo metu pašalinti neredakcinius trūkumus ar klaidas tokiaame Seimo nutarimo projekte, jeigu tokių būtų³¹, ar jį papildyti naujomis nuostatomis, jei staiga ir netikėtai pasikeitęs situacijai to reikėtų. Tokiu atveju Seimo Pirmininkas ar jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas būtų turėjęs registruoti pakoreguotą Seimo nutarimo projekto versiją ir pakoreguotą Seimo nutarimo projektą iš naujo teikti Seimui. Taigi visa nepaprastosios padėties įvedimo procedūra būtų pradama iš naujo, o tai šiek tiek užtrunka. Praktikoje yra pasitaikę du tokie atvejai (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą, 2021a ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą, 2021b; Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą, 2022a ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektą, 2022b), bet dėl kitokių priežasčių.

Kokios tai priežastys? Jas, kaip ir kitais kartais, padiktavo praktinis poreikis, o konkrečiai – siekis maksimaliai suderinti skirtingų politinių jėgų poziciją ir interesus. Seimo Pirmininkas, prieš registruodamas Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektą, visada kviesdavo neformalų visų frakcijų seniūnų (atstovų) pasitarimą, kuriame kartais dalyvaudavo ir Ministras Pirmininkas. Tai jau ketvirtoji improvizacija, tik niekaip, t. y. nei imperatyviai, nei dispozityviai Seimo statute neregamentuota.

Toks neformalus pasitarimas buvo kviečiamas turint tikslą supažindinti su planuojamu registruoti Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektu, sudaryti galimybę apsikeisti preliminaromis nuomonėmis apie jį ir neformaliai suteikti galimybę pateikti pasiūlymų dėl tokio Seimo nutarimo projekto koregavimo, tam duodant papildomo laiko.

Vienais atvejais toks Seimo Pirmininko sprendimas pasiteisino, kitais – ne labai, nes Seimo nariai nerodė didelio susidomėjimo planuojamu registruoti Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektu, bet teigti, kad tokie neformalūs pasitarimai neturėjo jokios pridėtinės vertės nepaprastosios padėties įvedimo procedūroje, vis dėlto nėra pagrindo. Jų metu Seimo nariai susipažindavo su preli-

31 Vis dėlto reikia pažymėti, kad tokią riziką sumažindavo Seimo kanceliarijos Teisės departamento teikiama išvada Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektui (dėl jo atitikties Konstitucijai, įstatymams, teisėkūros principams ir teisės technikos taisyklėms).

minariu tokio Seimo nutarimo projekto turiniu, o tai reiškia siurprizinio elemento eliminavimą tais atvejais, kai Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektas būdavo registruojamas, teikiamas, svarstomas ir priimamas tą pačią dieną.

Visiškai suprantama, kad Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektai į Seimo posėdžių darbotvarkę Seimo valdybos arba Seimo Pirminio siūlymu buvo įtraukiami prioriteto tvarka ir svarstomi ypatingos skubos tvarka (iki 2022 m. birželio 29 d. įskaitytinai galiojusi Seimo statuto 186² str. 2 d. redakcija). Klausimas dėl nepaprastosios padėties įvedimo (atšaukimo) tikrai yra vienas iš tų retų atvejų, kurie, pagal oficialiąją konstitucinę doktriną (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 16 d. nutarimas), pažodžiui perkeltą į Seimo statutą³², gali ir turi būti kvalifikuojami kaip pagrindas teisės akto projektą svarstyti ypatingos skubos tvarka. Tik apie tai iš dalies netiesiogiai buvo užsiminta ir prieš tai, analizuojant procedūrinius ribojimus Seimo nariams ir kitiems įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turintiems subjektams nepaprastosios padėties įvedimo procedūroje, Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo (atšaukimo) projektai turėjo būti svarstomi ypatinga³³ ypatingos skubos tvarka. Be tų specialiųjų nuostatų, kurios jau buvo aptartos, būtina paminėti, kad Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų svarstymo metu nebuvo leidžiama daryti pertraukų (iki 2022 m. birželio 29 d. įskaitytinai galiojusi Seimo statuto 186² str. 3 d. redakcija).

Na ir paskutinioji improvizacija – modifikuota Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų pateikimo Seimo posėdyje procedūra. Seimo statuto 144 straipsnio 1 dalyje, *inter alia*, numatyta, kad kito Seimo akto projektą Seimo posėdyje pateikia projekto iniciatorius arba jo atstovas³⁴, trumpai (iki

32 Seimo statuto 164 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, numatyta, kad įstatymų ir Seimo nutarimų projektų svarstymo ypatingos skubos tvarka procedūra gali būti taikoma tik tais atvejais, kai būtina nedelsiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, t. y. įvedant arba įvedus karo ar nepaprastąją padėtį, taip pat ją atšaukiant, skelbiant arba paskelbus mobilizaciją, skelbiant demobilizaciją, priimant sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas ginkluoto užpuolimo atveju ir (ar) prirėkus ypač skubiai vykdyti tarptautinius įsipareigojimus, stichinės nelaimės ar kitomis ekstremaliomis aplinkybėmis, kilus tokiai grėsmei valstybės ar visuomenės saugumui, kuriai pašalinti būtini ypač skubūs Seimo sprendimai.

33 Bendrosios įstatymų ir Seimo nutarimų projektų svarstymo ypatingos skubos tvarka taisyklės nustatytos Seimo statuto 164 straipsnio 4 ir 5 dalyse, jose numatyta, kad, svarstant projektą ypatingos skubos tvarka, netaikomi šio statuto 155 straipsnyje nustatyti reikalavimai ir priėmimo procedūra po pateikimo gali būti pradėta ne anksčiau kaip po 3 valandų pertraukos. Per šią pertrauką raštu pateikiamos įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių asmenų pataisos dėl projekto, Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvados dėl jų ir projektas suredaguojamas Seimo kanceliarijos Dokumentų departamente. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių asmenų pataisos dėl projekto raštu pateikiamos ne vėliau kaip prieš vieną valandą iki projekto priėmimo pradžios. Kai kuriais atvejais projektui svarstyti gali būti paskirtas pagrindinis komitetas.

34 Respublikos Prezidento atstovas, Ministras Pirmininkas, Vyriausybės įgaliotas ministras ar viceministras arba piliečių atstovas.

10 minučių) apibūdindamas projektą ir atsakydamas į Seimo narių klausimus (iki 10 minučių).

Praktiškai būdavo taip, kad Seimo nutarimo dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektą Seimo posėdyje oficialiai pateikdavo Seimo Pirmininkas, o į Seimo narių užduodamus klausimus dėl teikiamo Seimo nutarimo projekto detalių daugiausiai atsakinėdavo Ministras Pirmininkas.

Toks improvizuotas dvinaris Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų pristatymas Seimo posėdyje labai paprastai paaiškinamas. Pa grindinius tokių Seimo nutarimų projektų rengimo darbus atlikdavo Vyriausybė, taigi visiškai natūralu, kad Ministras Pirmininkas geriau išmanė teikiamų Seimo nutarimų projektų turinio konkretiką. Antra vertus, toks aktyvus Ministro Pirmininko dalyvavimas Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų pateikimo Seimo posėdyje procedūroje turi ir tam tikrų atstovavimo jų faktiniam iniciatoriui, t. y. Vyriausybei, kuri neturėjo jokių formalių įgaliojimų nepaprastosios padėties įvedimo procedūroje, požymių.

Kai nepaprastąją padėtį skelbia Respublikos Prezidentas

Rusijos Federacijos karinės agresijos Ukrainos atžvilgiu pradžia, t. y. 2022 m. vasario 24 d., buvo laikotarpiu tarp Seimo sesijų. Reaguojant į kardinaliai pasikeitusią geopolitinę situaciją, Seime tą dieną nuo labai ankstyvo ryto pradėta diskutuoti, kas tokiu atveju turėtų imtis iniciatyvos: Seimas, susirinkdamas į neeilinę Seimo sesiją, ar Respublikos Prezidentas, priimdamas atitinkamą dekretą, kuriuo, be kita ko, pagal Nepaprastosios padėties įstatymo 6 straipsnio 1 dalies ir 8 straipsnio nuostatas būtų šaukiama neeilinė Seimo sesija, kuri turėtų prasidėti ne vėliau kaip per 24 valandas nuo tokio dekreto paskelbimo.

Abu variantai yra validūs, tačiau buvo pasirinktas antrasis, iniciatyvą dėl nepaprastosios padėties įvedimo perleidžiant Respublikos Prezidentui (Konstitucijos 84 str. 17 p. ir 144 str. 2 d.), nors mobilizavęsis Seimas į neeilinę Seimo sesiją buvo pasirengęs susirinkti (ir susirinko) tą pačią dieną, kurią buvo išleistas atitinkamas Respublikos Prezidento dekretas, t. y. 2022 m. vasario 24 d., 17.00 val.³⁵

Tą dieną Seimas, kaip tai numatyta Konstitucijos 144 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią Seimas turi patvirtinti arba panaikinti tokį Respublikos Prezidento sprendimą, Respublikos Prezidento sprendimą, įformintą 2022 m. vasario 24 d. dekretu Nr. 1K-872, patvirtino. Ir tą, kaip minėta, padarė be jokios intervencijos į minėtu dekretu nustatytas *the new normal* sąlygas.

35 Žr. Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. vasario 24 d. nenumatytojo posėdžio darbotvarkę.

Beje, dėl to, kaip reikėtų aiškinti ir taikyti tą leidžiančios Nepaprastosios padėties įstatymo 6 straipsnio 2 dalies nuostatas³⁶ taip pat buvo diskutuojama. Tiksliau – dėl šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punkto, kuriuo nustatyta, kad Seimas, tvirtindamas Respublikos Prezidento sprendimą įvesti nepaprastąją padėtį, gali pakeisti jo nuostatas, sumažindamas ar padidindamas nustatytų konstitucinių teisių ir laisvių apribojimus bei nepaprastųjų priemonių, kurios gali būti taikomos, mastą.

O jeigu visai konkrečiai, buvo diskutuojama dėl to, ar Seimas, tvirtindamas Respublikos Prezidento sprendimą paskelbti nepaprastąją padėtį, gali atitinkamai savo nutarime papildomai nustatyti ir Respublikos Prezidento dekretu nurodytų konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių, kurias riboti leidžia Konstitucijos 145 straipsnis, apribojimus. Buvo prieita prie išvados, kad Seimas to daryti vis dėlto negali: tokioje situacijoje Seimas turėtų panaikinti Respublikos Prezidento sprendimą dėl nepaprastosios padėties paskelbimo ir priimti atskirą nutarimą dėl nepaprastosios padėties įvedimo, kuriame būtų išplečiamas ribojamų konstitucinių asmens teisių ir laisvių sąrašas.

Ar padaryta išvada yra teisinga, gali atsakyti tik KT, nagrinėdamas atitinkamą konstitucinės justicijos bylą. Bet tai, kad šiuo atveju buvo pasirinktas „saugesnis“ variantas, galima pasakyti jau dabar.

Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas nėra svarbus?

Išanalizavus Seimo statuto ir Nepaprastosios padėties įstatymo, kuriam šiame straipsnyje skiriama daug mažiau dėmesio, nuostatas dėl nepaprastosios padėties įvedimo (paskelbimo, atšaukimo) bei jų aiškinimo ir taikymo praktiką, galima gana tvirtai pasakyti, kad, nustatant atitinkamą teisinį reguliavimą šiuose teisės aktuose, nebuvo padaryta „namų darbų“.

„Namų darbai“ čia įvardijamas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas, kitaip – teisinio reguliavimo poveikio vertinimas *ex ante*, kuris atliekamas prieš teisės akto priėmimą, viešosios politikos ciklo pradžioje, planavimo etape. Išankstinis vertinimas leidžia įvertinti pradinę socialinę ir ekonominę situaciją ir tai, kaip būsimas reguliavimas tikėtinai paveiks šią aplinką. Tokio vertinimo tikslas – užtikrinti, jog kuriamas taisyklių modelis atitinka visuomenės ir jos grupių poreikius, bei nustatyti, ar teisės aktas nesukels neigiamų padarinių (Limantė, 2017, p. 27).

36 Seimas, tvirtindamas Respublikos Prezidento sprendimą įvesti nepaprastąją padėtį, gali pakeisti jo nuostatas, sumažindamas ar padidindamas: 1) teritoriją, kurioje įvedama nepaprastoji padėtis; 2) nepaprastosios padėties trukmę; 3) nustatytų konstitucinių teisių ir laisvių apribojimus bei nepaprastųjų priemonių, kurios gali būti taikomos, mastą.

Tuo metu, kai buvo priimamas Nepaprastosios padėties įstatymas, reikalavimas atlikti numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą nei Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatyme (Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymas, 1993), nei Seimo statute nebuvo numatyta. Tačiau tuo metu, kai Seimo statutas buvo pildomas dvidešimt devintuoju¹ skirsniu (Lietuvos Respublikos Seimo statutas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 papildymo dvidešimt devintuoju¹ skirsniu“, 2015), Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas (Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas, 2012) teisėkūros subjektams tokią pareigą tam tikrais atvejais jau nustatė³⁷.

Seimo statuto pildymas nauju skirsniu, nustatančiu naują, t. y. iki tol Seimo statute nebuvusį, teisinį reguliavimą, laikytinas vienu iš tokių atvejų. Be to, tokią pareigą įtvirtino ir Seimo statutas, kuriame buvo nustatyti turinio reikalavimai kartu teisės akto projektu teikiamam aiškinamajam raštui (nuo 2014 m. gruodžio 19 d. galiojusi redakcija; 135 str. 3 d. 5 p.) (Seimo statuto „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 papildymo dvidešimt devintuoju¹ straipsniu“ projektas, 2015). Nepaisant to, pakankamai lakoniškame Seimo statuto „Dėl Seimo statuto Nr. I-399 papildymo dvidešimt devintuoju¹ skirsniu“ ir su juo susijusių įstatymų projektų Nr. XIIP-2800–XIIP-2803 aiškinamajame rašte numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai atitinkamoje skiltyje nebuvo aptarti, apsiribojant standartinė fraze „[p]riėmus įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma“³⁸. Atskiras dokumentas,

- 37 Šio įstatymo 15 straipsnyje, *inter alia*, numatyta, kad: rengiant teisės akto, kuriuo numatoma reglamentuoti iki tol nereglementuotus santykius, taip pat kuriuo iš esmės keičiamas teisinis reguliavimas, projektą, privalo būti atliekamas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas. Šio vertinimo išsamumas turi būti proporcingas galimoms numatomo teisinio reguliavimo pasekmėms. Sprendimą dėl numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo priima teisės akto projekto rengėjas (1 d.); atliekant numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą, nustatomas galimas teigiamas ir neigiamas poveikis to teisinio reguliavimo sričiai, asmenims ar jų grupėms, kuriems bus taikomas numatomas teisinis reguliavimas. Atsižvelgiant į teisės akte numatomo naujo teisinio reguliavimo pobūdį, mastą, turi būti įvertinamas poveikis ekonomikai, valstybės finansams, socialinei aplinkai, viešajam administravimui, teisinei sistemai, kriminoginei situacijai, korupcijos mastui, aplinkai, administracinei naštai, regionų plėtrai ir kitoms sritims (2 d.); įstatymo ar kito Seimo teisės akto projekte numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai pateikiami aiškinamajame rašte arba atskiru dokumentu.
- 38 Pažymėtina, kad administracinių teismų, atliekančių norminių administracinių aktų kontrolę, praktikoje, vertinant, ar deramai įvertintas numatomo teisinio reguliavimo poveikis teisėkūros etape, teisiškai reikšmingomis pripažįstamos aplinkybės ir argumentai, nurodyti ir numatomo teisinio reguliavimo aiškinamajame rašte. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šiuo klausimu yra įvertinęs, kad prie numatomo teisinio reguliavimo pridėjame aiškinamajame rašte identifikuotas teiktų įsakymų projektų tikslas, nurodytas tuo metu galiojės teisinis reguliavimas, įvardytos siūlytus pakeitimus paskatinusios priežastys ir atitinkamai tais aspektais akcentuota siūlyto reglamentavimo numatoma nauda. Dėl šios priežasties nebuvo pagrindo konstatuoti teisėkūros proceso trūkumų, siejant juos su neatliktu numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimu (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 12 d. sprendimas).

kuriame būtų pateikti teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, prie šio Seimo statuto projekto taip pat nebuvo pridėtas.

Tai, kad teisėkūros proceso dalyviai netinkamai vykdo jiems nuo 2003 m. pavestą pareigą atlikti numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą, 2018 m. konstatavo ir Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (Valstybinio audito ataskaita, 2018), kuri, be kita ko, nurodė, kad numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatų ir įvertintų galimų teisinio reguliavimo alternatyvų pateikimas leistų teisės aktą priimančiam subjektui apsvarstyti siūlomas galimas alternatyvas ir padėtų nustatyti geriausią visuomenės ir valstybės lūkesčius atitinkantį teisinį reguliavimą.

Kartais, net ir atlikus numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą, teisės aktai ne visada veikia taip, kaip tai planavo teisėkūros subjektas: tam tikrais atvejais paaiškėja, kad teisės aktai, kurie atrodė nepriekaištingi, susidūrus su realybe pasirodo besą neveiksmingi, neefektyvūs, su trūkumais ir nepakankami (Limantė, 2017, p. 28). Ką jau kalbėti apie tuos atvejus kaip šis, kai išankstinis teisinio reguliavimo poveikio vertinimas apskritai neatliekamas.

Nors šiandien ir nekyla abejonų, kad prieš valdžios institucijoms priimant reikšmingesnius sprendimus turi būti pateiktas deramai verifikuotas jų pagrindimas, tam atliekant išankstinį teisės aktų projektų vertinimą (Bublienė *et al.*, 2017, p. 9), vis dėlto tenka apgailestauti, bet tie atvejai, kai teisinio reguliavimo poveikio vertinimas *ex ante* neatliekamas arba atliekamas netinkamai (*inter alia*, formaliai), nėra pavieniai. Tai sisteminio pobūdžio problema, tačiau dėl ribotos šios straipsnio apimties ji nebus plačiau nagrinėjama.

Kada iš tikrųjų įsigalioja Seimo nutarimai dėl nepaprastosios padėties įvedimo?

Konstitucijoje nenustatyta jokių specialių Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo įsigaliojimo taisyklių. Bendroji taisyklė, kuri numatyta Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalyje, yra tokia: kiti Seimo priimti aktai ir Seimo statutas, pasirašyti Seimo Pirmininko, įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo, jeigu pačiuose aktuose nenustatoma kita įsigaliojimo tvarka.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalies ir to paties straipsnio 1 dalies³⁹ formuluotės skirtingų rūšių teisės aktų įsigaliojimo momentą apibrėžia skirtingai. Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalis suteikia didesnę manevro laisvę, tačiau iki šiol Seimas tuo nebuvo pasinaudojęs, t. y. nė viename savo

39 Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačių įstatymų nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena.

nutarime dėl nepaprastosios padėties įvedimo Seimas nebuvo nustatęs kitokios (specialios) jo įsigaliojimo tvarkos.

Kaip matyti iš įrašų Teisės aktų registre⁴⁰, visi Seimo nutarimai dėl nepaprastosios padėties įvedimo įsigaliojo Teisėkūros pagrindų įstatymo 24⁵ straipsnio 2 dalyje, kurioje, *inter alia*, numatyta, kad Seimo nutarimas dėl nepaprastosios padėties įvedimo ar atšaukimo įsigalioja nuo oficialaus paskelbimo Teisės aktų registre ir (ar) visuomenės informavimo priemonėse, atsižvelgiant į tai, kur paskelbta anksčiau, nustatyta tvarka, t. y. ne kitą dieną po šių Seimo nutarimų paskelbimo.

KT 2002 m. birželio 19 d. nutarime yra pažymėjęs, kad Seimas, leisdamas įstatymus (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą) bei Seimo statute nustatydamas savo struktūrą ir darbo tvarką (Konstitucijos 76 straipsnis), turi konstitucinę kompetenciją sukonkretinti ir detalizuoti Konstitucijoje nustatytą Seimo, taip pat referendumu priimtų įstatymų, kitų teisės aktų priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką, tačiau tai darydamas Seimas negali pažeisti Konstitucijos nuostatų.

Į klausimą, ar Teisėkūros pagrindų įstatymo 24⁵ straipsnio 2 dalies nuostatos prieštarauja Konstitucijai, nors labai panašu, kad taip ir yra, vėlgi gali atsakyti tik KT, nagrinėdamas atitinkamą paklausimą. Taigi šis klausimas kol kas keliamas tik retoriškai.

Vis dėlto tai, jog buvo taikomos Teisėkūros pagrindų įstatyme nustatytos Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo įsigaliojimo taisyklės, jokios praktinės reikšmės neturėjo, nes visi tokie Seimo nutarimai buvo paskelbti jų priėmimo dieną, o pati nepaprastoji padėtis jais buvo įvedama ne anksčiau kaip kitą dieną. Antra vertus, galbūt iš tiesų būtų verta apsvarstyti, ar nereikėtų keisti Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo projektų rengimo praktikos taip, kad juose būtų nustatoma speciali įsigaliojimo tvarka.

Seimo statuto 186² straipsnio išdėstymas nauja redakcija

Įvertinus tai, kad Seimo statuto nuostatos, reguliuojančios Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo (atšaukimo) rengimo, svarstymo ir priėmimo procedūrą, ir besiformuojanti jų taikymo praktika turi ne tiek ir daug bendro, buvo nuspręsta Seimo statuto 186² straipsnį išdėstyti nauja redakcija. Tai buvo padaryta 2022 m. birželio 28 d. Seimo statutu (Lietuvos Respublikos Seimo statutas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 186-2 straipsnio ir dvidešimt devintojo¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo“, 2022), kuris įsigaliojo 2022 m. birželio 30 d.

40 Teisės aktų registras // <https://www.e-tar.lt>.

Taigi šiuo metu galioja tokios redakcijos Seimo statuto 186² straipsnis:

„186² straipsnis. Seimo nutarimų dėl <...> nepaprastosios padėties <...> įvedimo <...> projektų rengimas, svarstymas ir priėmimas

1. Seimo nutarimų projektus dėl <...> nepaprastosios padėties <...> įvedimo ar atšaukimo <...> rengia ir Seimui teikia Vyriausybė arba Seimo Pirmininkas ar jo pareigas laikinai einantis Seimo Pirmininko pavaduotojas.
2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyti Seimo nutarimų projektai į Seimo posėdžių darbotvarkę Seimo valdybos arba Seimo Pirmininko siūlymu įtraukiami prioriteto tvarka ir svarstomi ypatingos skubos tvarka.
3. Pagrindinis šio straipsnio 1 dalyje nurodytus Seimo nutarimų projektus svarstantis komitetas yra Teisės ir teisėtvarkos komitetas, papildomas – Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas.
4. Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas išvadas dėl šio straipsnio 1 dalyje nurodytų Seimo nutarimų projektų privalo pateikti likus ne mažiau kaip vienai valandai iki jų svarstymo Teisės ir teisėtvarkos komitete. Teisės ir teisėtvarkos komitetas šio straipsnio 1 dalyje nurodytus Seimo nutarimų projektus turi apsvarstyti ne vėliau kaip per 4 valandas nuo jų pateikimo Seimo posėdyje.
5. Komitetuose ir Seimo posėdyje svarstomi tik tie pasiūlymai dėl šio straipsnio 1 dalyje nurodytų Seimo nutarimų projektų, kurie Seimo posėdžių sekretoriatare įregistruoti ne vėliau kaip per vieną valandą po šių projektų pateikimo Seimo posėdyje.
6. Šio straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių nuostatos taikomos ir Seimo nutarimams, kuriais pagal Konstitucijos 142 straipsnio antrąją dalį ir 144 straipsnio antrąją dalį patvirtinami ar panaikinami Respublikos Prezidento sprendimai.“

Nauja redakcija išdėstyto Seimo statuto 186² straipsnyje taip pat nustatyta ypatinga Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo (atšaukimo) projektų svarstymo ypatingos skubos tvarka.

Pagrindinės novelos: išplėstas subjektų, turinčių teisę rengti ir Seimui teikti Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo (atšaukimo) projektus, ratas, į jį įtraukiant Vyriausybę; į tokių Seimo nutarimų projektų svarstymo procedūrą privalomai įtraukti Seimo komitetai, *expressis verbis* nurodant, kad Seimo nutarimų dėl nepaprastosios padėties įvedimo (atšaukimo) projektus kaip pagrindinis svarsto Teisės ir teisėtvarkos komitetas, o kaip papildomas – Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas; numatyta svarstymo pertrauka, pakankamai detaliam sureguliuojant, kas jos metu turi (gali) vykti; įtvirtinta įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių subjektų teisė tokiems Seimo nutarimų projektams teikti pasiūlymus; atsisakoma blanketinės nuostatos, nukreipiančios į Teisėkūros pagrindų įstatymą.

Įvertinti, ar nurodyta Seimo statuto pataisa „pasiteisins“, nėra galimybių, nes dar nėra jokios jos aiškinimo ir taikymo praktikos. Jeigu geopolitinė situacija nepasikeis ir grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui reikšmingai nesumažės, tai padaryti bus galima 2022 m. rugsėjo mėn., kai Seimas vėl turės spręsti dėl nepaprastosios padėties įvedimo. Tada ir pamatysime, ar pasikartos situacija „norėta kaip geriau, o išėjo kaip visada“, ar vis dėlto šį kartą pavyko. Žinoma, ir šiuo atveju galutinį žodį gali tarti tik KT.

Išvados

1. Įprastai lakoniškas konstitucinis teisinis reguliavimas ir ydingas ordinarinis teisinis reguliavimas kartu su tuo, kad KT dar nėra pradėjęs formuoti oficialiosios konstitucinės doktrinos nepaprastosios padėties įvedimo (paskelbimo) bei atšaukimo klausimu, o sprendimus dėl nepaprastosios padėties įvedimo reikėjo priimti itin operatyviai, suponavo improvizuotą teisės aktų nuostatų aiškinimą ir taikymą. Šį kartą praktiniai poreikiai nusvėrė kai kuriuos teisinius imperatyvus. Taip nebūtų atsitikę, jeigu teisėkūros subjektai būtų skyrę daugiau dėmesio teisėkūros kokybei.

2. Tai, kad nepaprastosios padėties įvedimo procedūros metu kilo nemažai taikytinos teisės aiškinimo ir taikymo klausimų, dėl to buvo diskutuojama, kilo abejonių dėl nustatyto teisinio reguliavimo tinkamumo, teisėkūros ir parlamentinės demokratijos aspektais vertintina teigiamai. Galiausiai visa tai inspiravo Seimą atitinkamas Seimo statuto nuostatas išdėstyti nauja redakcija.

3. Nesant šių naujų Seimo statuto nuostatų aiškinimo ir taikymo praktikos, nėra galimybės įvertinti, ar dėl to nepaprastosios padėties įvedimo procedūra tapo aiškesnė, bet tai, kad buvo palikta daug mažiau vietos praktinėms improvizacijoms, galima pasakyti jau dabar.

Šaltiniai

Norminiai teisės aktai

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Konstitucija ir kiti aukščiausios teisinės galios aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.

Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo“ (1990). *Valstybės žinios*, 9-224.

Konstituciniai įstatymai, įstatymai ir Seimo statutai

Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 36-1772.

- Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas (2022). *TAR*, 2022-15851.
- Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymas (1993, 2002). *Lietuvos Aidas*, 67; *Valstybės žinios*, 12-296; 24-5626.
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas (1994, 1999). *Valstybės žinios*, 15-249; 5-97.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas (1994, 1998). *Valstybės žinios*, 43-772; 41(1)-1131.
- Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 64-2575.
- Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 110-5564.
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas Nr. XII-1541 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 papildymo dvidešimt devintuoju¹ skirsniu“ (2015). *TAR*, 4062.
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas Nr. XIV-1180 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 186-2 straipsnio ir dvidešimt devintojo¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo“ (2022). *TAR*, 2022-13957.
- Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 pakeitimo įstatymas (2022). *TAR*, 2022-15614.

Kiti Seimo priimti aktai

- Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. XIV-617 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ (2021a). *TAR*, 2021-23202.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. XIV-733 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ (2021b). *TAR*, 2021-25308.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. XIV-929 „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimo paskelbti nepaprastąją padėtį patvirtinimo“. *TAR*, 2022-03445.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. XIV-932 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ (2022a). *TAR*, 2022-04618.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. balandžio 21 d. nutarimas Nr. XIV-1044 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ (2022b). *TAR*, 2022-08050.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. XIV-1244 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ (2022c). *TAR*, 2022-13768.

Respublikos Prezidento priimti aktai

- Lietuvos Respublikos Prezidento 2022 m. vasario 24 d. dekretas Nr. 1K-872 „Dėl nepaprastosios padėties paskelbimo“. *TAR*, 2022-03442.
- Lietuvos Respublikos Prezidento 2022 m. liepos 15 d. dekretas Nr. 1K-1059 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymo Nr. XIV-1328 grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“. *TAR*, 2022-15666.

Vyriausybės priimti aktai

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. 915 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“ (2021a). *TAR*, 2021-23201.

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 3 d. nutarimas Nr. 1013 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“ (2021b). *TAR*, 2021-25196.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 9 d. nutarimas Nr. 200 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“ (2022a). *TAR*, 2022-04613.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 20 d. nutarimas Nr. 370 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“ (2022b). *TAR*, 2022-08048.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. birželio 22 d. nutarimas Nr. 648 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto“ (2022c). *TAR*, 2022-13393.

Užsienio valstybių teisės aktai

- Ministru kabineta rikojujms Nr. 720. Rīgā 2021. gada 9. oktobrī (prot. Nr. 67 1. §) Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://m.likumi.lv/ta/id/326729-par-arkartejas-situacijas-izsludinasanu> [žiūrėta 2022-07-22].

Specialioji literatūra

- Birmontienė, T., Miliuvienė, J. (2020). Konstituciniai reikalavimai valstybės valdžios institucijoms reaguojant į pandemijos padiktuotus iššūkius Lietuvoje. Iš: Jakulevičienė, L., Sinkevičius, V. (red.) (2020). *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai. I dalis. COVID-19 pandemijos sprendimai: teisiniai, valdymo ir ekonominiai aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Bublienė, D. et al. (2017). *Teisinio reguliavimo ex post vertinimo perspektyvos Lietuvoje* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2018/01/Ex-post3.pdf> [žiūrėta 2022 m. liepos 22 d.].
- Limantė, A. (2017). Teisėkūros tobulinimo keliu: teisės aktų vertinimas, jo rūšys bei plėtotė. *Teisės problemos*, 2(94), 22–43.
- Sinkevičius, V. (2013). *Lietuvos parlamento teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Vaičaitis, V. A. (2010). State of Exception and Judicial Power. *Baltic Journal of Law & Politics*, 2(3), 26–39.
- Vaičaitis, V. A. (2020). Specialieji teisiniai režimai Lietuvos teisinėje sistemoje. *Teisė*, 117, 79–98.
- Vainorienė, A. (2014). Konstitucinė išimtinės padėties samprata: teisėtumo ir būtinumo santykis viešojoje teisėje. *Teisė*, 91, 212–227.
- Vainorienė, A. (2016). Išimtinė padėtis: teisiniai pagrindai ir iššūkiai. *Teisės apžvalga*, 1(13), 23–43.
- Vainorienė, A. (2018). *Nepaprastosios padėties teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Webber, G. (2020). The duty to govern and the Rule of Law in an emergency. In: Flood, C. M. et al. (eds.) (2020). *Vulnerable: The Law, Policy and Ethics of COVID-19* [interaktyvus]. University of Ottawa Press. Prieiga per internetą: https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/40726/4/9780776636429_WEB.pdf [žiūrėta 2022 m. liepos 22 d.].

Teismų praktika

Tarptautinių teismų sprendimai

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

Paksas prieš Lietuvą [EŽTT], Nr. 34932/04, [2011-01-06]. ECLI:CE:ECHR:2011:0106JUD003493204.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

Valstybės sienos apsaugos tarnyba [ESTT], Nr. C-72/22 PPU, [2022-06-30]. ECLI:EU:C:2022:505.

Nacionalinių teismų sprendimai

Konstitucinio Teismo jurisprudencija

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 62-2515.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 36-1292.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 51-1894.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gegužės 16 d. sprendimas. *TAR*, 12865.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 16 d. nutarimas. *TAR*, 19221.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 30 d. nutarimas. *TAR*, 2021, 14847.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 19 d. nutarimas. Nutarimas *TAR* bus oficialiai paskelbtas 2023 m. gegužės 3 d.

Administracinių teismų praktika

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-14-629/2021. *Administracinė jurisprudencija*, 2021, 41, p. 205–220.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-653-492/2021. *Administracinė jurisprudencija*, 2021, 42, p. 195–208.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-4270-492/2021. *Administracinė jurisprudencija*, 2021, 42, p. 208–220.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2022 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1091-822/2022 dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Kiti šaltiniai

Lietuvos Respublikos teisės aktų travaux préparatoires

Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymas (2022). Lietuvos Respublikos Seimo priimtas, bet Respublikos Prezidento nepasirašytas. Priėmimo data 2022-06-30 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5c697192fe9111ecbfe9c72e552dd5bd?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=587bbf79-032d-462f-bce8-ebfa0e5df343> [žiūrėta 2022 m. liepos 22 d.].

Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo projekto Nr. IXP-1428 aiškinamasis raštas. Registracijos data 2002-03-06 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.161682?jfwid=-w9z4cypyt> [žiūrėta 2022 m. liepos 18 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo statuto dėl Seimo statuto Nr. I-399 papildymo dvidešimt devintuoju¹ skirsniu ir su juo susijusių įstatymų projektų Nr. XIIP-2800-XIIP-2803 aiškinamasis raštas. Registracijos data 2015-03-04 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/69f5d7doc27c11e48799bc57840226ce?jfwid=-3168l4mve> [žiūrėta 2022 m. liepos 18 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektas Nr. XIVP-1083. Registracijos data 2021-11-09 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ba8a2770415311ecac25bd9c0b3391dc?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=d104a02d-29f7-4a92-9fac-e8edaad4fd6> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1083 aiškinamasis raštas. Registracijos data 2021-11-09 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: // <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/ee554760415311ecac25bd9c0b3391dc?jfwid=-3168l26bs> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektas Nr. XIVP-1188. Registracijos data 2021-12-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/e9e1ba80543411ec86bdcb0a6d573b32?positionInSearchResults=8&searchModelUUID=d104a02d-29f7-4a92-9fac-e8edaad4fd6> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1188 aiškinamasis raštas. Registracijos data 2021-12-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/01d81120543511ec86bdcb0a6d573b32?jfwid=-3168l25tf> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektas Nr. XIVP-1188(2). Registracijos data 2021-12-07 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b3b71ef0572211ec86bdcb0a6d573b32?positionInSearchResults=7&searchModelUUID=d104a02d-29f7-4a92-9fac-e8edaad4fd6> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1188(2) aiškinamasis raštas. Registracijos data 2021-12-07 [interaktyvus]. Pri-

- eiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c7c34310572211ec86bdcb0a6d573b32?jfwid=-3168l25ok> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektas Nr. XIVP-1384. Registracijos data 2022-03-09 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/e7d9of809fb211ec9e62f960e3ee1cb6?positionInSearchResults=5&searchModelUUID=d104a02d-29f7-4a92-9fac-e8edaad4df6> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1384 aiškinamasis raštas. Registracijos data 2022-03-09 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f71dco809fb211ec9e62f960e3ee1cb6?jfwid=-3168l25kx> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektas Nr. XIVP-1384(2). Registracijos data 2022-03-10 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b621a760a04111ec9e62f960e3ee1cb6?positionInSearchResults=4&searchModelUUID=d104a02d-29f7-4a92-9fac-e8edaad4df6> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo statuto „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 186² straipsnio ir dvidešimt devintojo¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo“ projektas Nr. XIVP-1489. Registracijos data 2022-04-06 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/co67db50b56c11ec9f0095b4d96fd400?positionInSearchResults=10&searchModelUUID=16ac197e-ae56-48d7-b908-azedcc389c87> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektas Nr. XIVP-1577. Registracijos data 2022-04-21 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/fab3a4a0c13411ec9f0095b4d96fd400?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=d104a02d-29f7-4a92-9fac-e8edaad4df6> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1577 aiškinamasis raštas. Registracijos data 2022-04-21 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/ocfdf480c13511ec9f0095b4d96fd400?jfwid=-3168l25bw> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo statuto „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 186² straipsnio ir dvidešimt devintojo¹ skirsnio pavadinimo pakeitimo“ projektas Nr. XIVP-1489(2). Registracijos data 2022-06-17 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/88f60730ee6711ec8a3a9ec3b65fdf23?jfwid=-3hgnwifjb> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektas XIVP-1856. Registracijos data 2022-06-23 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/fbf1528of2bd11ecbf9c72e552dd5bd?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=d104a02d-29f7-4a92-9fac-e8edaad4df6> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projekto Nr. XIVP-1856 aiškinamasis raštas. Registracijos data 2022-06-23 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/31d3b9b0f2be11ecbf9c72e552dd5bd?jfwid=-31681257b> [žiūrėta 2022 m. liepos 19 d.].

Kita

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2018). *Valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2018-P-40-6-2 „Teisėkūros procesas“* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/23770/teisekuros-procesas> [žiūrėta 2022 m. liepos 22 d.].

Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. vasario 24 d. posėdžio darbotvarkė [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35727&p_k=1&p_a=sale_darbotvarke&p_moment=20220224 [žiūrėta 2022 m. liepos 22 d.].

Laisvaslaikrastis.lt. Ilgauskas, A. *Nepaprastos padėties „pertrauka“ reiškia, kad jos įvesti nebuvo jokio pagrindo* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.laisvaslaikrastis.lt/nepaprastos-padeties-pertrauka-reiskia-kad-jos-ivesti-nebuvo-jokio-pagrindo/> [žiūrėta 2022 m. liepos 22 d.]